

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันผู้หญิงมีโอกาสก้าวเข้ามาแสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ มากขึ้นกว่าในอดีตไม่ว่าจะเป็นทั้งทางด้านการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ ในด้านการเมืองผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระดับต่าง ๆ เช่น ในระดับท้องถิ่นจะเห็นผู้หญิงดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แพทย์ประจำตำบล สารวัติกำนัน และช่วยผู้ใหญ่บ้านเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ในปี พ.ศ.2536 กระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งผู้ว่าราชการหญิงเป็นครั้งแรกในประเทศไทย¹ ผู้หญิงเข้าดำรงตำแหน่งนายอำเภอในจนถึงระดับรัฐมนตรี ส่วนทางด้านเศรษฐกิจผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้นและได้กลายเป็นแรงงานที่สำคัญในภาคการผลิตและภาคบริการ ในปีพ.ศ.2523 ผู้หญิงที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ (อายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป) มีประมาณร้อยละ 44 และในปีพ.ศ.2533 ผู้หญิงที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ (อายุ 13 ปีขึ้นไป) เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 68 และผู้หญิงเริ่มเข้าไปมีบทบาทในงานอาชีพต่าง ๆ ที่เคยได้รับว่าเป็นอาชีพเฉพาะของชาย²

การเปลี่ยนแปลงบทบาทต่าง ๆ ของผู้หญิงสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐ และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม กล่าวคือ การพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบทุนนิยม การเปิดรับความคิดและการศึกษาแบบตะวันตกได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีความรู้เข้าไปมีส่วนร่วมในปริมนทลต่าง ๆ มากขึ้น เมื่อบทบาทของผู้หญิงในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความคาดหวังของสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่ก็ยังไม่มากนักเมื่อเทียบกับบทบาทของผู้หญิงที่มีมากขึ้น คือ สังคมคาดหวังที่จะให้ผู้หญิงเก่งขึ้น โดยผู้หญิงที่ออกไปทำงานนอกบ้านจะถูกมองว่าเป็น “Working woman” แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติตัวเป็นผู้หญิงที่ดี ต้องรับผิดชอบต่องานบ้านหรือครอบครัวให้ดีด้วย ดังจะเห็นได้จากภาพสะท้อนในโฆษณาต่าง ๆ ที่จะเสนอภาพผู้หญิงทำงานในลักษณะที่ดูคล่องแคล่ว ทันสมัย และสามารถทำงานบ้านได้ดีดูสนุกสนานกับงานบ้านหรือการเอาใจใส่สามีและลูก

¹ ภัตสร ลิมานนท์, บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 52.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

สิ่งที่สังคมคาดหวังต่อผู้หญิงหรือจารีตประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ผู้หญิงจะต้องมีบทบาทของความเป็นลูกสาวที่ดี บทบาทในหน้าที่การงาน บทบาทความเป็นเมีย บทบาทความเป็นแม่ ความเชื่อเรื่องข้อจำกัดของความเป็นหญิง และพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง³

สังคมคาดหวังให้ลูกสาวต้องรับภาระงานบ้านมากกว่าลูกชาย และให้ดูแลพ่อแม่ยามแก่ชรา ในเรื่องของการทำงานก็ต้องรับภาระทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน ในบทบาทของความเป็นเมีย ผู้หญิงควรปฏิบัติหน้าที่ภรรยาโดยการเชื่อฟังสามีและควรยินยอมให้สามีเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ บทบาทของความเป็นแม่ ลูกส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญและความใกล้ชิดชิดกับแม่มากกว่าพ่อ แสดงให้เห็นว่าบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูลูกส่วนใหญ่แล้วเป็นของผู้หญิง ในเรื่องข้อจำกัดของความเป็นหญิง สังคมไทยยังมีค่านิยมต่อผู้หญิงในลักษณะที่ไม่เสมอภาค เช่น ผู้หญิงยังคงถูกคุกคามทางเพศจากผู้ชาย ถูกมองว่าเป็นวัตถุทางเพศ เป็นเพศที่ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล เป็นต้น ในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ สังคมยังคงคาดหวังให้ผู้หญิงหงวนพรหมจรรย์ยิ่งขึ้น และผู้หญิงไม่ควรริเริ่มมีความสัมพันธ์กับผู้ชายก่อน⁴ จะเห็นได้ว่าภาพของการเป็นผู้หญิงที่ดีนั้นวันจะมีเพิ่มมากขึ้น คือ นอกจากการปฏิบัติตามค่านิยมหรือจารีตแบบเดิมแล้ว ยังต้องเพิ่มภาระการเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ที่ต้องทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้านอีกด้วย

ส่วนความคาดหวังของสังคมต่อผู้ชายนั้น คือ ต้องปกป้องคุ้มครองดูแลผู้หญิงและครอบครัว ผู้ชายต้องเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว สังคมไทยในอดีตยังอนุญาตให้ผู้ชายมีเมียได้หลายคนในขณะที่ผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัว

สิ่งต่าง ๆ ที่สังคมคาดหวังต่อผู้หญิงนี้ ถ้าผู้หญิงสามารถปฏิบัติตัวให้อยู่ในกรอบได้ สังคมก็จะยอมรับและได้รับการยกย่องว่าเป็น “ผู้หญิงที่ดี” แต่ถ้าผู้หญิงทำไม่ได้หรือทำอะไรที่เข้าข่ายสิ่งที่สังคมบอกว่าไม่ดีผู้หญิงก็จะถูกประณามว่าเป็น “ผู้หญิงไม่ดี” และไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม กรอบทางจารีตประเพณีเหล่านี้ได้ควบคุมผู้หญิงมาโดยตลอด และถึงแม้จะมีกฎเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของผู้ชายด้วยแต่ก็เป็นคนละมาตรฐานกับของผู้หญิง ทั้ง ๆ ที่ได้กระทำพฤติกรรมเดียวกัน เช่น การนอกใจคู่สมรส ถ้าผู้หญิงกระทำจะถูกเรียกว่า “มีชู้” และจะถูกสังคมประณามอย่างรุนแรง แต่ถ้าผู้ชายกระทำจะเรียกว่า “มีเมียน้อย” บางครั้งอาจพูดในแนวชื่นชมถึงความสามารถ

³ จันทนีย์ วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์, สังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 7-10.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-10.

และกลับมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาของผู้ชายที่มีพลังผลักดันทางเพศสูงกว่าผู้หญิง จึงต้องทำการปลดปล่อย หรือไม่ก็อาจถูกตำหนิบ้างที่ไม่รู้จักควบคุมความต้องการของตนเอง เป็นต้น

ในยุคก่อนการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย (modernization) ความคิดเรื่องพรหมจรรย์ของผู้หญิงยังไม่เข้มงวดมากนัก ในชนบทชายหนุ่มหญิงสาวมีโอกาสที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกันก่อนแต่งงานมาก และผู้หญิงมีโอกาสเลือกคู่ด้วยตนเองสูง แตกต่างจากชนชั้นสูงที่จะต้องแต่งงานเพื่อเป็นเครื่องมือในทางการเมือง⁵ ในการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย (modernization) ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นในช่วงรัชกาลที่ 4-5 เพื่อให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นอาณานิคมตะวันตกจึงมีการเปลี่ยนแปลงหลายลักษณะ รวมทั้งอุดมการณ์การเป็นแม่บ้านแม่เรือน การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน (domestic ideology) สอนให้ยึดมั่นในความเป็นกุลสตรี โดยเฉพาะอุดมการณ์เรื่องการรักษาพลสงวนตัว และความเป็นกุลสตรี ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศ หรือ “nationalization” ทำให้สถานภาพของผู้หญิงชนบทยิ่งตกต่ำลงไปเพราะการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่ชัดเจน ได้ปิดกั้นลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต้องช่วยกันทำงานซึ่งการเน้นเรื่องอุดมการณ์แบบนี้ได้ทำให้ผู้หญิงไม่เพียงแต่จะถูกกดขี่ถูกขูดเส้นได้ไว้โดยผู้ชายเท่านั้น แต่ต้องรับการดูถูกและแบ่งแยกจากผู้หญิงด้วยกันเอง⁶

สิ่งที่นำมาอธิบายความเป็นกุลสตรีหรือ “ผู้หญิงที่ดี” อีกประการหนึ่งในปัจจุบันคือการแต่งกายของผู้หญิงที่จะต้องมิดชิดเรียบร้อย และมีการแบ่งประเภทของผู้หญิงด้วยการแต่งกายว่าถ้าผู้หญิงแต่งตัวเรียบร้อยก็就会被จัดประเภทว่าเป็น “ผู้หญิงที่ดี” แต่ถ้าแต่งตัวไม่เรียบร้อย เปิดเผยรูปร่างมากเกินไปก็就会被จัดประเภทเป็น “ผู้หญิงไม่ดี” ซึ่งคำอธิบายของสังคมที่มีให้ก็คือ การที่ผู้หญิงไม่ระมัดระวังตนเอง แต่งตัวไม่มิดชิด โดยเฉพาะการแต่งกายของเด็กผู้หญิงในปัจจุบันที่ใสสบายเดียว ใส่เสื้อผ้าเปิดเผยรูปร่างหรือเน้นทรวดทรงของผู้ใส่ เป็นการกระตุ้นหรือเร้าอารมณ์ของผู้ชาย และอาจนำไปสู่การข่มขืนได้

สิ่งที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกันจากการให้เหตุผลเช่นนี้คือ การแต่งกายช่วยวอนความต้องการทางเพศกับการใช้กำลังบังคับให้ผู้อื่นร่วมเพศด้วย เป็นเรื่องที่น่าจะแยกกันในการพิจารณา การแต่งกายของผู้หญิงเพื่อให้ดูสวยงามเป็นที่ดึงดูดใจอาจจะกระตุ้นความต้องการทางเพศของผู้ชาย แต่

⁵ นิภา จีรภัทร์, การควบคุมเรื่องเพศในผู้หญิงไทยปัจจุบัน : กรณีศึกษาการควบคุมเรื่องเพศในวัยรุ่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539, หน้า 47-48.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66-67.

ได้หมายความว่าผู้ชายที่เกิดความต้องการทางเพศ ควรหรือมีสิทธิจะใช้กำลังกับผู้หญิงที่ไม่ยินยอมด้วย สังคมที่มองเรื่องเพศในทางลบ และพยายามควบคุมพฤติกรรมทางเพศของคนได้ตรวจสอบการแต่งกายของผู้หญิง แต่ไม่เคยตั้งคำถามกับการบังคับร่วมเพศในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้หญิงได้เผชิญมาเป็นเวลาแสนนาน สังคมกลับผลักดันให้ผู้หญิงป้องกันตนเองโดยไม่ไปยั่วความต้องการทางเพศของผู้ชาย⁷ แสดงให้เห็นว่าแทนที่สังคมจะควบคุมสิ่งสอนไม่ให้ผู้ชายมีพฤติกรรมแบบนี้ แต่กลับเป็นผู้หญิงที่ถูกควบคุมแทน และเป็นการตำหนิหรือกล่าวโทษผู้หญิงที่เป็นฝ่ายถูกกระทำว่ามีส่วนทำให้เกิดการข่มขืน สังคมควรจะปลอดภัยสำหรับทุกคนไม่ใช่ปลอดภัยสำหรับเพศบางเพศ และในกรณีนี้ผู้หญิงก็ถูกกระทำจากสองทาง คือ ผู้หญิงถูกคาดหวังให้ทำตัวสวยและดูดีดังจะเห็นจากค่านิยมที่เน้นความงามของผู้หญิง ผู้หญิงที่ปล่อยตัวจะถูกมองว่าบกพร่องทำให้สามีเบื่อหน่ายหรือกลายเป็นคนไม่น่าสนใจ แต่พอผู้หญิงแต่งตัวเพื่อให้เกิดความสวยงามและอาจจะกระตุ้นความต้องการของผู้ชายก็ถูกมองว่าพวกเธอเรียกร้องภัยอันตรายมาสู่ตัวเอง

สังคมมองว่าการควบคุมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะผู้หญิงเป็นเหมือนสิ่งมีค่าในสังคมจึงควรดูแลปกป้องให้ดี โดยเฉพาะสังคมที่ให้ความสำคัญกับความบริสุทธิ์ของผู้หญิง ผู้ชายที่เข้ามาละเมิดจึงควรถูกลงโทษอย่างรุนแรง แต่ถ้าสังคมไม่ให้ความสำคัญกับความบริสุทธิ์ของผู้หญิงแล้วก็จำเป็นต้องลงโทษผู้มาละเมิดอย่างรุนแรงมากกว่าการทำร้ายร่างกายในอวัยวะส่วนอื่น⁸ ดังนั้นจึงมีการปกป้องคุ้มครองผู้หญิง (ซึ่งความจริงแล้วก็คือการควบคุม) ผู้หญิงต่อไป

ปัจจุบันมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้ผู้หญิงมีความเสมอภาคกับผู้ชายมากขึ้น ซึ่งจะได้เห็นได้ชัดเจนในแง่ของการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น เช่น มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายว่าด้วยครอบครัวและทรัพย์สิน เป็นต้น อาจเป็นเพราะผู้หญิงได้ก้าวเข้ามามีบทบาททั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองมากขึ้น การยกระดับสถานภาพของผู้หญิงได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นโยบายสร้างชาติมีการให้ความสำคัญกับการยกฐานะผู้หญิงในสังคมและครอบครัว มีการวางรากฐานการพัฒนาโดยจัดองค์กรต่าง ๆ เช่น สำนักวัฒนธรรมหญิง สโมสรสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง จนกระทั่งรัฐบาลในสมัยต่อมาได้จัดทำแผนพัฒนาสตรีขึ้น 5 ฉบับ ฉบับแรกเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2505-2544 อีกด้วย⁹

⁷ ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, "หมายเหตุการณ์", เนชั่นสุดสัปดาห์ (29-5 มีนาคม 2543) , หน้า 23.

⁸ ปรีชา ช้างขวัญยืน, สตรีในคัมภีร์ตะวันออก. (กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 121.

⁹ จิตราภรณ์ วนัสพงศ์, "ผู้หญิงในครอบครัว : ต้นไม้ได้ร่มเงา", ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน. กอบกุล อิงคุทานนท์ บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ, 2537) หน้า 34.

ถึงแม้จะมีความพยายามยกสถานะของผู้หญิง และมีการพัฒนาในด้านการศึกษาและอาชีพหรือบทบาทนอกบ้าน แต่ก็ยังคงซึ่งบทบาทในครอบครัวไว้เป็นสำคัญ เป็นการตอกย้ำอุดมการณ์แบบเดิมให้มั่นคงยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ทำให้ผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้านกันมากขึ้นเพื่อจุนเจือครอบครัว ทั้งสองอย่างนี้ได้สร้างความกดดันให้กับผู้หญิงมากขึ้นกว่าเดิม เพราะเมื่อผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านกลับต้องพบกับอุปสรรคมากมายทั้งอคติระหว่างเพศ ค่านิยม วัฒนธรรมตลอดจนบรรทัดฐานต่าง ๆ จากอดีตกำหนดความเป็น “ผู้หญิงที่ดี” เอาไว้ ทำให้ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยต้องพ่ายแพ้ไป เช่น หากผู้หญิงต้องเลือกระหว่างความก้าวหน้าในหน้าที่การงานกับความสุขในชีวิตครอบครัว ผู้หญิงส่วนใหญ่จะเลือกครอบครัวเป็นอันดับแรก เพราะผู้หญิงถูกคาดหวังให้รับผิดชอบต่อครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตรว่าเป็นบทบาทหน้าที่หลักมากกว่า และผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ต้องประคับประคองครอบครัวให้อยู่รอด ต้องอดทน แต่ผู้ชายไม่จำเป็น ดังจะเห็นได้จากสุภาสิตสอนหญิงว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรให้สามีพอใจและครอบครัวเป็นสุข แต่กลับไม่ค่อยพบสุภาสิตสอนชายว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรให้ครอบครัวอยู่รอดและภรรยาเป็นสุข

ในความพยายามที่จะยกระดับสถานภาพของผู้หญิง กลุ่มคนที่ทำงานในขบวนการรณรงค์เพื่อความเสมอภาคระหว่างหญิงชายหรือที่สนใจในด้านผู้หญิง กลุ่มคนเหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อสังคมต่อการกำหนดนโยบายของรัฐได้ ดังนั้นความคิดเห็นของบุคคลเหล่านี้ในเรื่องผู้หญิงที่ดีและผู้หญิงไม่ดี ย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดกรอบการทำงาน การมองว่าอะไรเป็นปัญหาอะไรไม่เป็นปัญหาและการแก้ไขปัญหาในเรื่องผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ ด้วย เช่น การแก้ไขปัญหาโสเภณีและการรณรงค์เพื่อลดการติดเชื้อเอดส์ ในช่วงหนึ่งมักจะถูกออกแบบเพื่อให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผู้ที่มีลักษณะทางสังคมที่สอดคล้องกับความเป็น “เหยื่อ” ที่น่าสงสาร ดังเช่นแม่บ้านที่ติดเชื้อมาจากสามี พวกเขาไม่ได้ติดเชื้อจากการกระทำของตนเองแต่เกิดจาก “ผู้หญิงอื่นที่ติดเชื้อ” และทำให้เกิดการแบ่งผู้หญิงออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีภาพลักษณ์เป็นผู้หญิงที่น่าสงสารและเป็นเหยื่อที่สมควรจะได้รับความช่วยเหลือ กับแบบผู้หญิงเลวที่ไม่น่าสงสารและไม่ใช่เหยื่อที่สมควรจะได้รับความช่วยเหลือ เป็นผู้หญิงที่ล้มเหลวในการปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานการเป็นหญิง ส่งผลให้พวกเขาไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม¹⁰ ทศนคติในเรื่องผู้หญิงดี/ไม่ดีมีผลทำให้ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งถูกละเลยและถูกมองว่าเป็นปัญหาเฉพาะตัวของผู้หญิงคนนั้น ไม่ใช่ปัญหาของสังคม

¹⁰ นิวัตร สุวรรณพัฒนา, “ดา...จะไม่มีทางสิ้นสุด ? : ความรุนแรงต่อผู้หญิงกับเชื้อไอวี/เอดส์”, เช็กล้ำข้ามชาติ เช็กล้านเตอร์เน็ต. (กรุงเทพฯ : โครงการวิถีทรรศน์, 2544), หน้า 249-250.

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีความพยายามยกระดับให้ผู้หญิงมีความเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น ผู้หญิงสามารถเข้าไปมีบทบาทในปริบทที่เป็นของชาย (ถึงแม้จะมีการกีดกันอยู่บ้าง) แต่ก็ต้องอยู่ในกรอบของสังคม โดยเฉพาะกรอบเรื่อง “ผู้หญิงที่ดี” และ “ผู้หญิงไม่ดี” ที่คอยควบคุมความประพฤติของผู้หญิงมาโดยตลอด ซึ่งการที่สังคมให้ความหมายว่าผู้หญิงแบบไหนเป็นผู้หญิงดี ผู้หญิงแบบไหนเป็นผู้หญิงไม่ดีมิใช่แค่เรื่องของวัฒนธรรม แต่เป็นเรื่องของการเมืองด้วย เป็นการเมืองในระดับที่พื้นฐานที่สุดของความสัมพันธ์มนุษย์ และเป็นการใช้อำนาจทางสังคมในมิติหนึ่งที่สามารถควบคุมความคิดและอุดมการณ์ของมนุษย์เอาไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศในนัยทางการเมือง และชี้ให้เห็นว่าความหมายเรื่อง “ผู้หญิงไม่ดี” เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.2 เพื่อศึกษาความคิดของนักวิชาการในเรื่อง “ผู้หญิงไม่ดี” และความคิดของสังคมในเรื่อง “ผู้หญิงไม่ดี”

3. สมมติฐานในการวิจัย

บทบาทของผู้หญิงในสังคมอาจจะมีมากขึ้น แต่การมองความหมายของ “ผู้หญิงไม่ดี” ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะจากทัศนะของนักวิชาการยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งกายและพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง เพราะยังมีความเชื่อในเรื่องจารีต ค่านิยมแบบเดิมอยู่

นิยามศัพท์ “ผู้หญิงไม่ดี” หมายถึง ผู้หญิงที่ประพฤติตัวออกนอกกรอบ หรือค่านิยมของสังคมในเรื่อง “ผู้หญิงที่ดี” ว่าต้องเป็นกุลสตรี เป็นแม่บ้านแม่เรือน และรักษาวลสงวนตัว โดยเฉพาะเรื่องการรักษาเวลสงวนตัว จะเป็นระดับที่ร้ายแรงที่สุดที่จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

“นักวิชาการ” หมายถึง กลุ่มผู้หญิงหัวก้าวหน้า กลุ่มคนที่ออกมาเรียกร้องหรือกระทำการเพื่อให้เกิดการปรับปรุงสถานภาพและบทบาททางสังคมของผู้หญิง หรือกลุ่มคนที่ออกมาเรียกร้องเพื่อความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ส่วนนักวิชาการกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง บุคคลที่ได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อการทำวิจัยในครั้งนี้

4. ขอบเขตในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษาจากเอกสาร บทความทางวิชาการ หนังสือต่าง ๆ เอกสารทั่วไป บทความหนังสือพิมพ์ ที่เขียนเกี่ยวกับผู้หญิงในช่วงเวลา พ.ศ. 2523-2543 ซึ่งเป็นระยะเวลา นานพอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการให้ความหมายหรือนัยของผู้หญิงไม่ ดีไปหรือไม่ โดยเฉพาะในช่วงหลัง ๆ นี้ มักจะมีกลุ่มพลังผลักดันเรียกร้องเรื่องผู้หญิง ต่อสู้เพื่อ พิทักษ์สิทธิสตรีจึงน่าจะสามารถแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความคิด และการให้ความหมาย ของ “ผู้หญิงไม่ดี” ได้ชัดเจนขึ้น รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคล ที่ออกมาเรียกร้องเรื่องสิทธิเสรีภาพ ของผู้หญิงโดยแบ่งเป็นคนที่มีความอายุน้อยและอายุมาก ว่ามองผู้หญิงที่แต่งตัวตามใจตนเอง และ ยังมองพฤติกรรมทางเพศแบบอนุรักษ์นิยมอยู่หรือไม่

สาเหตุที่เลือกศึกษาของนักวิชาการต่าง ๆ ก็เพราะว่านักวิชาการหลายคนได้มีความ สนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้เป็นพิเศษ และความคิดของนักวิชาการในบางครั้งก็เป็นจุดริเริ่มให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในเชิงรูปธรรม เพราะความคิดหรือสิ่งที่นักวิชาการผลิตออกมามักมีอิทธิพลต่อความ คิดของคนในสังคมด้วย ซึ่งหากนักวิชาการยังไม่เห็นความสำคัญของประเด็นนี้ก็ยากที่จะไปคาด หวังจากสังคม

5. ประโยชน์จากการวิจัย

5.1 เป็นการมองความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้เป็นระบบและลึกซึ้งมาก ยิ่งขึ้น

5.2 เพื่อให้ทราบถึงความเชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นข้อเท็จจริง หรือเป็น ภาพมายาคติที่มีไว้เพื่อควบคุมผู้หญิง

5.3 เพื่อให้ทราบว่าความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมไทยในเรื่องผู้หญิงได้มีการ เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ในสภาวะที่สภาพสังคมและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป และผู้หญิงได้เข้า มามีบทบาทในด้านต่าง ๆ มากขึ้น และได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

5.4 เพื่อให้ทราบถึงความคิดของนักวิชาการต่อเรื่อง “ผู้หญิงไม่ดี” ว่าเหมือนหรือแตกต่าง จากที่สังคมมองอย่างไร โดยเฉพาะนักวิชาการหัวก้าวหน้า

5.5 เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบจากการให้ความหมายเรื่อง “ผู้หญิงที่ดี ผู้หญิงไม่ดี” ต่อแนว นโยบายของรัฐ

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษาโดย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการรวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บทความ วารสาร หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์และนิตยสารที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง นำมาเป็นกรอบในการพรรณนา และวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ

2. การสัมภาษณ์แบบลึก (In-depth interview) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

- 1) นักวิชาการที่โดดเด่นและมีการเขียนงานที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง หรือการเรียกร้องเพื่อสิทธิสตรี
- 2) นักเคลื่อนไหว หรือบุคคลที่ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับผู้หญิง
- 3) บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจหรือศึกษาด้านสตรีนิยม

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างทำโดยการสำรวจหนังสือและบทความต่าง ๆ ว่ามีผู้ใดเขียนเรื่องเกี่ยวกับสิทธิสตรีเอาไว้บ้าง แล้วจึงทำการคัดรายชื่อมา ส่วนผู้ที่ไม่ได้เขียนงานทางวิชาการหรือบทความเผยแพร่ ผู้วิจัยได้รายชื่อจากการไปเข้าค่าย Gender Camp ครั้งที่สอง ที่จัดโดยโครงการสตรีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจากการแนะนำของบุคคลผู้ถูกสัมภาษณ์ รวมแล้วได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 21 คน หลังจากนั้นใช้ระยะเวลาในการนัดและทำการสัมภาษณ์ในช่วงเดือน มิถุนายน – กันยายน 2544 รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน

ในการติดต่อเข้าสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างได้ตอบปฏิเสธมา 2 คน คนแรกทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน ได้ให้เหตุผลว่าจากการอ่านคำถามในการสัมภาษณ์ที่ส่งไปให้ รู้สึกไม่ชอบหัวข้องานวิจัย รู้สึกว่าผู้วิจัยมองผู้หญิงในทางลบมากเกินไปและมองข้ามศักยภาพของผู้หญิง ซึ่งโดยส่วนตัวแล้วมองเห็นว่าผู้หญิงมีศักยภาพอยู่ในตัวเองมากมาย คิดว่าคำถามค่อนข้างมีอคติกับผู้หญิง

คนที่สอง เป็นนักวิชาการ ได้ให้ความเห็นว่าถ้าจะให้สัมภาษณ์ก็จะเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลมากเกินไป ซึ่งตนเองไม่อยากจะให้ความคิดเห็นส่วนบุคคลในการทำงานทางวิชาการ

จากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมามีทั้งหมด 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. นักวิชาการ 13 คน ได้แก่
 1. รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2. รศ.ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
 3. รศ.ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 4. รศ.ดร.นภาพร หนะวานนท์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์ ประสานมิตร
 5. ผศ.ดร.ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 6. รศ.วันทนี วาสิกะสิน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 7. ดร.วิลาสินี พิพิธกุล คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 8. อ.วีณา แก้วประดับ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
 9. อ.วราภรณ์ แซ่มสนิท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
 10. อ.สินธิ์ สิทธิรักษ์ สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 11. อ.เนืองน้อย บุญยเนตร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 12. อ.เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 13. ดร.ฐิติพร ศิริพันธ์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2. นักเคลื่อนไหวในองค์กรพัฒนาเอกชนและผู้ทำงานเกี่ยวกับสตรี จำนวน 4 คน คือ
 1. ธัญญา ใจดี สำนักงานส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ
 2. เมทินี พงษ์เวช สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี
 3. กมลวรรณ สุตรสุนธ์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
 4. พัลลภ ต้นจรรย์ภรณ์ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
 5. ศิริพร สะโครบาเน็ค มูลนิธิผู้หญิง

3. บุคคลทั่วไป จำนวน 1 คน คือ ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ อาชีพอิสระ และช่วยงานสตรีศึกษาที่ธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 19 คน ที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์มีข้อมูลเบื้องต้น ดังต่อไปนี้

1. ช่วงอายุ ของผู้ให้สัมภาษณ์ 19 คน

ไม่เปิดเผย	2	คน
ต่ำกว่า 40	7	คน

40 ปี ขึ้นไป	10	คน
รวม	19	คน

2. เพศ ของผู้ให้สัมภาษณ์ เนื่องจากงานส่วนใหญ่ที่เขียนในแนวสิทธิสตรี ผู้เขียนส่วนมากเป็นผู้หญิง มีผู้ชายที่สนใจในประเด็นสิทธิสตรีไม่มากนัก และในการไปเข้าค่าย Gender Camp ครั้งที่ 2 ผู้ที่ไปค่ายส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง กลุ่มตัวอย่างจึงเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

หญิง	17	คน
ชาย	2	คน
รวม	19	คน

3. สถานภาพ ของกลุ่มตัวอย่าง มีผู้ที่สมรสแล้วและยังไม่สมรสในจำนวนเท่า ๆ กัน และในจำนวนผู้ที่สมรสแล้วมีเพียง 2 คนที่มีบุตร และมีบุตรเพียงหนึ่งคน

โสด	7	คน
สมรส	9	คน
สมรสแต่ไม่จดทะเบียน	3	คน
รวม	19	คน

4. รายได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่อยากเปิดเผยและไม่ระบุรายได้

5. การศึกษา

ปริญญาตรี	1	คน
ปริญญาโท	10	คน
ปริญญาเอก	7	คน
รอปริญญาเอก	1	คน
รวม	19	คน

การเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบลึก ได้ใช้แนวคำถามในการพูดคุย และการสัมภาษณ์ได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ พร้อมทั้งจดบันทึกเนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สามารถให้สัมภาษณ์แบบพบตัวได้ จำนวน 2 คน และการสัมภาษณ์โดยตรงได้บันทึกใส่เทปบันทึกเสียง แนวคำถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

1. ข้อมูลส่วนบุคคล
2. ความคิดเห็นในเรื่อง "ผู้หญิงที่ดี" และ "ผู้หญิงไม่ดี"
3. ความคิดเห็นในเรื่องบทบาททางเพศ พฤติกรรมทางเพศ และการแต่งกายของผู้หญิง

ในการสัมภาษณ์ได้ใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้ โดยการสัมภาษณ์จริง ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ และให้เหมาะสมกับผู้ถูกสัมภาษณ์

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

-ชื่อ _____ -อายุ _____ ปี
 -อาชีพ _____ -รายได้ _____ ต่อเดือน
 -การศึกษา _____ -สถานภาพ _____
 -บุตรชาย _____ คน อายุ _____ ปี หญิง _____ คน อายุ _____ ปี

2. อาชีพหรือหน้าที่ของคุณมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานด้านสตรีหรือไม่ อย่างไร

3. คุณคิดว่า "ผู้หญิงที่ดี" และ "ผู้หญิงไม่ดี" เป็นอย่างไร มีความแตกต่างระหว่าง "ผู้หญิงที่ดี" กับ "ผู้หญิงที่ไม่ดี" อย่างไรบ้าง และมีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ผู้หญิงถูกมองว่าดี หรือไม่ดี

4. คุณคิดว่า "ผู้หญิงที่ดี" และ "ผู้หญิงไม่ดี" ที่คุณเพิ่งกล่าวมา มีความแตกต่างจากที่สังคมทั่วไปหรือคนทั่วไปมอง/คิด หรือไม่ ตรงจุดไหน

5. ปัจจัยเรื่อง "ความเป็นกุลสตรีไทย" ที่จะต้องมีความงามทั้งกาย วาจา ใจ

- ทางกาย ได้แก่ มีกิจกรรมยามราตรี มีความรักนวลสงวนตัว มีความเป็นแม่ศรีเรือน และปัจจุบันอาจเพิ่มบทบาทในหน้าที่การงานเข้าไปด้วย
- ทางวาจา ได้แก่ การระวังคำพูด เช่น ไม่ควรพูดคุยในเรื่องเพศ หรือไม่ควรพูดจาเกี่ยวข้องกับราวีผู้ชาย
- ทางใจ ได้แก่ ต้องรู้จักสำรวมจิตใจ หรือผู้หญิงจะต้องมีลักษณะอบอุ่น เชื้อเพื่อแม่แม่ ห่วงหาอาทร ต้องมีลักษณะของความเป็นแม่

คุณคิดว่าทั้งหมดที่กล่าวมา ปัจจัยใดร้ายแรงที่สุดถ้าผู้หญิงละเมิด หรือทำได้ไม่ดี หรือขาดตกบกพร่อง เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น แล้วปัจจัยไหนร้ายแรงน้อยที่สุด

6. คุณคิดว่าผู้หญิงที่ "รักนวลสงวนตัว" เป็นอย่างไร ต้องมีพฤติกรรมแบบไหน ต้องทำอย่างไรถึงจะเรียกว่า "รักนวลสงวนตัว"

7. คุณคิดว่าผู้หญิงผู้หญิงควรมีเสรีภาพทางเพศแบบผู้ชายหรือไม่ เช่น เสรีภาพในการอยู่ก่อนแต่ง การไม่รักษาพรหมจรรย์ของตน แสดงความต้องการทางเพศได้อย่างเปิดเผย รวมถึงสิทธิในการใช้ร่างกายของตนดังที่ผู้ชายกระทำ ผู้หญิงควรจะได้หรือไม่ เพราะอะไร ถ้าไม่ได้ทำไมถึงทำไม่ได้ เกี่ยวกับข้อจำกัดของความเป็นหญิงหรือไม่ แล้วคุณคิดว่าข้อจำกัดของความเป็นหญิงมีอะไรบ้าง และสำคัญอย่างไร

8.กรณีเรื่องการทำแท้ง การขายตัว หรือการใช้ร่างกายของตนแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น โสเภณี หรือกรณีนักศึกษา เด็กนักเรียนขายตัวเพื่อให้ได้เงิน มือถือ หรือว่ากรณีเด็กที่ไม่ได้ขายตัวแต่รักสนุก คุณมีความคิดเห็นอย่างไร

9.คุณมีความคิดเห็นอย่างไรกับที่สังคมบอกว่า “การแต่งกายของวัยรุ่นไทยสมัยนี้ ได้ทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของไทยลงไปอย่างน่าเสียดาย” เช่น เด็กผู้หญิงที่แต่งตัวตามแฟชั่น ใส่ผ้าแถบ สายเดี่ยว ชุดรัดรูป ไชวเนื้อหนังมังสา คุณคิดว่าเด็กสมัยนี้ได้ทำลายวัฒนธรรมของไทยไปหรือไม่

10.คุณเคยพูดหรือเขียนต่อสู้อะไรในเรื่องนี้ในที่สาธารณะหรือไม่

7. ลำดับการนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ เสนอสภาพปัญหา ระเบียบวิธีวิจัย วัตถุประสงค์ ปัญหา สมมติฐาน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

บทที่ 2 ทฤษฎีที่นำมาใช้ โดยศึกษาเปรียบเทียบตัวทฤษฎีในแนวมาร์กซิสต์ (Marxism) และแนวเฟมินิสม์ (Feminism) ว่ามีแนวคิดอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และควรนำทฤษฎีไหนมาใช้ในการอธิบาย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 เสนอให้เห็นภาพการให้ความหมายเรื่อง “ผู้หญิงไม่ดี” ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และการให้ความหมายเรื่อง “ผู้หญิงไม่ดี” ของนักวิชาการว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

บทที่ 4 เสนอการอธิบายภาพการเปลี่ยนแปลงเรื่อง “ผู้หญิงไม่ดี” โดยนำทฤษฎีมาใช้ในการอธิบาย

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ